

Den Mordbrænderdreng fra Borre.

Af *H. K. Kristensen.*

Det var Mandag den 23. August i det Herrens Aar 1686, da Bertel Pedersens Tjenestedreng i Borre i Aal Sogn pjaltet og snavset, under Angst og Skræk kom farende ind til et Par Grander i Nørborre og raabte: »O, kommer Folk, der er Ild ovre til vores!« — Ved samme Tid opdagede Bertel Pedersen, at Gaarden brændte; han var i Marken og »skaar« Korn.

Gaarden stod dog ikke til at redde. Ilden havde for godt fat i det brandfarlige Hus, tilmed kom den fra det indavlede Hø i Laden, saa hele Gaarden nedbrændte.

Snart hørtes der »Rygte og Tidende« om, at det var Bertels egen førnævnte Tjenestedreng, Søren Pedersen hed han, der hemmelig havde stukket Ild paa Gaarden, og som altsaa efter Lovens Ord maatte være en Mordbrænder¹⁾. Han var da ogsaa forsvundet af

---

1) Jydske Lov forklarer Mordbrand som hemmelig Brandstiftelse og belægger Forbrydelsen med Straf paa Livet, naar Mordbrænderen bliver grebet paa fersk Gerning. Danske Lov, der netop var traadt i Kraft ved denne Tid (1683), ændrede ikke væsentlig heri, idet den bestemte (6 — 19 — 1) „Setter Mand Ild i anden Mands Huus, eller Skov, med Villie, da er det Mordbrand, og vorder han tagen derved, have forgiort sin Hals, og enten brændes, eller steyles, og Skaden gieldes igien af hans Gods, og 40 Lod Sølv til den, der Skaden fik, og til Kongen ligesaa, og til Husbonden hans Boeslod.”

Pladsen; men Skrækken og Samvittigheden havde faaet ham til at gøre Anskrig, før han løb sin Vej.

Bertel Pedersen var Rytterbonde under det Schwænewedeske Regiment og meldte Branden og Drengen til Regimentsskriveren Antonius Barchmann. Som ret almindeligt i hine Tider varede det temmelig længe, før der blev foretaget noget. Men efter en Uges Forløb kan det nok være, der blev taget fat! Regimentsskriveren sammen med Amtets Ridefoged og to Karle »til at tage Drengen og føre ham frem« rykker i Marken. Barchmann beretter selv herom: »Da jeg den 29. Augusti fik endelig Efterretning, hvor denne mistænkte Dreng med sin Fader sig opholdt, haver jeg straks om anden Dagen den 30. dito med Ridefogden, Borgmester Laurids Thorsen i Varde, forføjet mig til Søvigghuse, som Drengens Tilhold var, Huset ladet besætte og blev Drengen mægtig«. — Derpaa førte man ham til Varde.

Hvilken drabelig Bedrift! Fire store Mandfolk tager ud for at fange et Barn paa 12 Aar. De to Herrer har nok følt det flove ved Situationen. Dog kunde Mistanken føres videre end til Barnet. Den ny Lov sagde udtykkelig: »Raader Mand anden til Brand, og det hannem lovligen overbevises, straffes ligesom den, der Gerningen gjorde.« Det var deres Pligt at undersøge det. Kunde Barnet selv være kommet i Tanker om Brandstiftelsen? Var det ikke snarere Drengens Fader, Peder Christensen, som Aftenen før Branden havde været i Borre og talt i Enrum med Søren?

Drengen nægtede sig først skyldig og sagde, at han allerede i nogle Dage havde kunnet lugte Røg i Huset, men snart tilstod han. Man gav sig da til at udspørge ham, om det ikke var Faderen, der havde tilskyndet til Brandstiftelsen.

Maaske kunde Jagten slutte med et nok saa præ-

sentabelt Udbytte! Det ser ud til — i alt Fald modsiges det ikke i Landstingsdommen — at Søren er blevet købt til at skyde Skylden paa Faderen. Søren havde næppe Pjalter til at skjule sin Nøgenhed med og var paa det nærmeste bukseløs. Er det da underligt, at han falder for Fristelsen og det hele Pres, da Borgmesteren lovede ham nye Klæder, hvis han tilstod Faderens Medskyld?

Og saa fortalte Drengen da, hvad man ønskede.

Han fik ogsaa nyt Tøj, idet han efter Stiftamtmandens Ordre fik baade en Skjorte og en Kjortel.

Samme Dag straks efter Tilstaaelsen rykkede det samme Optog da til Hesselmed, hvor Peder Christensen arbejdede; han blev arresteret og ført til Varde, hvorpaa de to Fanger blev sat i »Byens Fængsel og Forvar.«

Næste Dag var der Forhør paa Raadhuset i Magistratens og fire Mænds Nærværelse. Regimentsskriveren ledede Forhøret, og Drengen fortalte, at Faderen kom til Borre Søndag Aften og spurgte ham, hvordan han havde det. »Temmelig!« lød Svaret. »Hvor kommer det sig?« — »Jo,« sagde Søren, »min Husbond slager mig saa meget og giver mig ikkun lidet Mad at æde.« Da skulde Faderen have sagt: »Naar han slaar dig igen, da sæt Ild paa Gaarden og brænd den af«. — Drengen fortalte videre, at da Faderen var borte, »og det var fast sildig om Aftenen, haver hans Husbond begæret, at han skulde hjælpe ham at bære noget Korn ind, som stod i Toften, eftersom det saa ud til Regn, og der han ikke vilde, men sagde: »Det er nu saa sildig Aften«, han vilde hen at lægge sig, saa slog hans Husbond hannem nogle Slag under hans Ører.« Drengen løb da ud og lagde sig i Chr. Madsens Toft i en Risbusk. Der laa han Natten over og næste Dags Formiddag. Over

Middag gik han tilbage og kom ind til Bertels gamle Mor, som var alene hjemme. Hun spurgte ham, hvor han havde været saa længe, og hvorfor han ikke kom hjem og fik noget Mad. Han svarede, at han ikke turde. Den gamle Kone sagde da: »Han har været baade imod dig og mig som en Skjælm. Gud give, at Ild og røde Luer fortærer alt det, han har!« Saa tog hun Halvdelen af »et Smørrebrød« af Bertels Børns og gav ham. Da hun derefter gik ud, tog han et Pottelaag, lagde Ild deri fra Skorstenen og gik ud af Frembdøren¹⁾ og ind ad Kiørhusdøren²⁾ og videre gennem en Dør til Høladen, her lagde han Ilden i Høet »i fuld Mening, at det skulde stikke det an.« Han gik dernæst udenfor, hen til Husgavlen, hvor der var et Hul til at forke Hø ind af; da han saa, det begyndte at ryge, gik han ud i en Toft og saa sig tilbage og »fornam saa, at stor Røg og Qvalum kom fast over alt Huset«.

Skræk for, hvad han havde gjort, har da grebet Drengen, og han raabte Allarm som før fortalt. Derpaa tog han til sin »Oldefader«³⁾ i Vester Vrøgum for at faa et Par Bukser, han skulde sy; men de var ikke færdige. Han søgte da hjem til sine Forældre. Kun Moderen var hjemme; til hende sagde han, at han var sulten, at Huset var brændt, og at Branden var opstaaet i Høet. Moderen gav ham nok Mad, men slog ham og sagde: »Du har kanske gjort det!«

I Forhøret sagde Peder Christensen, at han var et enfoldigt Menneske, de kunde gøre ved ham, hvad de vilde, men han var uskyldig. I et senere Forhør sagde han, at han den paagældende Søndag kun havde talt med Drengen om noget Vadmél til Bukserne.

---

1) Køkkendøren.
2) Stalddøren.
3) Bedstefader.

Men Søren svarede ham »i hans Øjne«: »Jo, saa Mænd gjorde I saa«. — Ogsaa Bertel og hans gamle Moder blev afhørt. Den gamle tilstod, at hun havde givet Drengen Brødet, og at Bertel var noget ond imod hende og uvillig med at svare hende Aftægt, men hun havde da ikke ønsket Ildebrand eller Ulykke over ham. Siden indrømmede hun dog, at hun »i Hastighed havde sagt nogle Ord om hendes Søn«.

Spørgsmaalet bliver da, om hun virkelig ikke har ladet sig henrive til ogsaa at udtale Ordene om »Ild og røde Luer« og saaledes — hvis der overhovedet har været nogen Tilskynder til Gerningen — har været den rette medskyldige. Bestræbelserne samler sig imidlertid ikke om hende, men om Peder Christensen.

Han hørte hjemme paa Søvig Gods og ikke paa Ryttergodset. Derfor optræder hans Husbond Anders Nielsen til Søvig i Sagen. Ved Forhøret paa Vester Herreds Ting den 11. September forsøgte Barchmann at faa ham til at overtage Fangerne. Anders Nielsen svarede, at Drengen tjente paa Ryttergodset og ikke vedkom ham, men han bad om at faa Faderen fri og tilbød Kaution for ham. Det vilde Barchmann ikke gaa ind paa; Drengen var rømt til Søvig Stavn og »huset og hælet« i 8 Dage, skønt Rygte og Tidende havde spredt sig overalt. Fangerne blev derfor, hvor de var.

Et Par Bønder havde kørt dem fra Varde til Tinget i Outrup. Paa Tilbagevejen gjordes der Holdt ved Grydvåd Mølle. Faderen, der sad paa den forreste Vogn, vendte sig da om og sagde noget til sin Søn. Drengen paastod, at han havde sagt: »For Guds Skyld, sig ikke, jeg har kommet dig til at gøre det. Jeg skal give dig en af mine Skjorter, at Skarnet skal komme af dig. Saa skal jeg aldrig slaa dig i dine

Dage, ej heller skal din Moder«. Men Faderen paa-
stod, at han ikke havde sagt andet, end at Drengen
skulde blive ved Sandheden.

Om denne Episode blev der holdt flere Forhør,
ogsaa Bønderne, der kørte, maatte vidne. De forkla-
rede, at de intet havde hørt; for netop da de kom
til Møllen, kom »et farligt Guds Vejr af Regn og
Blæst, men saa løb de begge ind i Møllen og stak
sig en Pibe Tobak an«.

Den 15. Oktober faldt Dommen over Drengen
paa Kærgaards Birketing, hvorunder Borre hørte. Han
dømtes for tilstaaet Mordbrand til at lide paa sit Liv
»med mindre han for sine umyndige Aaringer med
anden Straf paa Kroppen kan benaades«. Dagen ef-
ter skulde Peder Christensen dømmes paa Vester Her-
reds Ting. Han fremkom med et skriftligt Indlæg og
nævnedes her, hvordan han i over 6 Uger har været
»udi Fængsel og Jern haardeligen anholden fra min
fattige Hustru og smaa umyndige Børn« paa Grundlag
af et Barns Beskyldning, der tilmed havde omfattet
den gamle Kone, som stadig gik fri. »Saa sandt som
Gud skal tage mig naadig og annamme mig for sit Barn
paa den yderste Dag, ved jeg ikke af Drengens Ord
eller Gerning at sige . . . . men har altid baade her-
hjemme og i kongelig Majestæts Tjeneste skikket mig
ærlig, tro og oprigtig som og mit Sognevidne og
rigtige Pas udviser.« Hans Dom lød da ogsaa paa
Frikendelse.

Men Barchmann udvirkede Tilladelse til at føre
Sagen for Landstinget og gav ingen af Fangerne fri.
Og dog havde Peder Christensens Hustru allerede
tidligere faaet Amtmandens, von Speckhans, Tilladelse
til, at Manden maatte løslades. Hun havde skrevet,
at Barnet var truet og tvunget til at skyde Skylden
paa Faderen. Nu klager man saa til Landsdommeren

og beretter, hvordan Manden var behandlet og stadig sad i Fængsel »til den fattige Kvindes og de smaa Børns Ruin og Ødelæggelse. Ja, dersom gode Kristne sig ikke over deres Elendighed havde sig forbarmet, havde de formedelst Faderens Borttagelse lidt Hungersnød.« Den gamle Kones Bekendelse frigør hende, men Peder Christensens Benægtelse gør, at han »er haardelig fængslet udi en mørk Kælder og Hul, og Drengen, som bekender Gerningen, sidder i Byens Tjeners Hus udi mildere Fængsel«.

Landstingets Dom faldt den 1. December. Af Forhøret skal nævnes, at Drengen blev spurgt, om hans Fader havde haft nogen Klammer eller Udstand med Bertel Pedersen. — »Nej«, lød Svaret. — Hvorfor kom Drengen til at sige det om Faderen, og hvem fik ham til det? — »Borgmester Laurids Thorsen i Varde, og han lovede en ny Klædning derfor.« — Var det da ikke sandt? — »Nej!« — Spørgsmaalene er nok her stillet paa en ganske anden Maade end i Varde!

Ved Dommen frikendtes Peder Christensen og sattes paa fri Fod. Men Søren Pedersen kendtes skyldig og skulde »skikkes til Børnehuset i København der at arbejde.«

Underligt er det at se, hvor stort et Maskineri, der blev sat i Gang, da Drengen skulde transporteres til København. Der blev udstedt et Kongebrev til Stiftamtmand, Fogder, Borgmestre og andre, »som paa vore Vegne haver at gøre og lade«, at de skulde hjælpe til med Transporten af Søren Pedersen. Speckhan befalede da for sit Vedkommende, at Rytterbønderne »ved Vogne og Magt« skulde føre Drengen til Kolding. Saadan er det vel ogsaa endt som Ægtekørsel af Bønderne i de andre Amter. Det hele er sat i Gang for at spare nogle rede Pen-

ge; men som det i Reglen gik, kom det sluttelig til at hvile som en Byrde paa Bonden.

Dog blev denne ikke særlig store Sag dyr nok for Regimentskassen. Vi skal nævne Posterne efter Barchmanns Regnskab:

	Rd.	Mk.	Sk.
De to Karle, der arresterede Drengen . . .	4		
— — — Faderen . . .	4		
Papir og Skriverløn 31. Aug.	3		
— — 11. Sep.	5	8	
Til Bytjeneren og en ridende, som førte Fangerne til Tinget	2		
Papir og Skriverløn 18. Sep.	2		
En Karl at følge Fangerne	2		
Papir og Skriverløn 15. Okt.	3	8	
Forseglingspenge	1	4	
2 ridende med Fangerne	4		
Udgifter ved Dommen 16. Okt.	9	12	
2 Karle	4		
Tingsvidne 12. Nov.	1	4	
Bud efter Landstingsstævning 1	3		
Stævningen 1		4	
2 Vogne til Viborg med Fangerne 12			
1 Vogn til Barchmann 6			
Gevaldigeren med hans Knægt, som førte Fangerne frem og tilbage, med Fortæring 3			
En ridende, som Dag og Nat havde Op- sigt med Fangerne 3			
Barchmanns Fortæring paa Rejsen i 8 Dage 2			
Landstingsdommen 5	2	8	
Begge Fangers Fortæring, 30. Aug. til 1. Dec. 7	4		
Drengens Kost fra 1. Decbr. til 1. Jan. 1687 1	1	12	
— Vadmelkjortel	5	4	
— Skjorte	2	2	
Varde Bytjener, som fulgtes med Fangerne til og fra Tinget og Nat og Dag havde Opsigt med dem og havde dem i sit eget Hus 2			
1 ridende Bud, som fulgte med Barchmanns Tjener til Koldinghus 1	4		
Sluttelig kommer den Post, der virker mest			

	Rd.	Mk.	Sk.
rørende: „Ladet giøre 2 smaa Jern, som kom om Fødderne paa Drengen og maatte blive ved hannem, saasom ingensteds var saa smaat Jern”	1	8	

---

55 Rd. 4 Mk. 10 Sk.

Den følgende Session fandt Regningen for stor og betalte kun Barchmann 36 Rd. Tillige fik Kassen Udgift paa den fattige Bertel Pedersen, som maatte hjælpes til et nyt Hus. Han havde faaet opført et lille Jordhus og 2 Fag anden Bygning. Sessionen skænkede ham 2 Aars Frihed for Rytterhold og 10 Sletdaler til Hjælp til Bygningstømmer. Det har dog ikke kunnet redde ham, allerede 1690 er han ikke længere paa Gaarden, der er i ussel Tilstand.

Ulykkeligst gik det dog den lille Mordbrænderdreng, der maatte til Børnehuset, dette frygteligt uhyggelige Arnested for Laster og Forbrydelser, hvor han efter al Sansynlighed er gaaet sin svage Morals fuldstændige Undergang i Møde.

(Kilde: 1. jydsk Rytterregiments Kasseregnskaber 1686—87, med Bilage. do. 1690).
